

Motion till riksdagen

1988/89:N463

av Ivar Franzén m.fl. (c)

Kärnkraften

Energipolitiken – historisk översikt

Energipolitiken före 1976

Energipolitiken har under snart två decennier varit en av de mest debatterade politiska frågorna. Politiken före 1976 präglades av socialdemokraternas centralistiska och koncentrationsinriktade syn på hur energisystemet borde utformas. Centerpartiet drev länge ensamt kravet på att energiförsörjningen i det längre perspektivet i huvudsak måste tillgodoses genom en effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemsk, miljövänlig och förnybar energi. Centerpartiet drev kraven på en omställning av energipolitiken under starkt motstånd från de partier som representerade majoriteten vid 1975 års energipolitiska beslut. Dessa partier gav då i alla lägen sitt stöd åt den farliga och storskaliga kärnkraften.

Det var en utbredd uppfattning, när planeringen och byggande av de första kärnkraftverken påbörjades, att kärnkraften skulle vara både en ren och billig energikälla. I slutet av 1960-talet blev emellertid kärnkraftens risker alltmer uppenbara och det stod efter hand klart att mycket omfattande problem stod att lösa innan kärnkraften kunde anses säker.

Såväl utanför som i riksdagen aktualiserade företrädare för centerpartiet problemen med kärnkraftens risker. Thorbjörn Fälldin tog bl a upp frågan i ett tal 1973, där han bl a krävde en ingående prövning av kärnkraftens fortsatta roll för energiförsörjning med hänsyn till de risker som är förbundna med utnyttjande av kärnenergi. I riksdagen krävde centerpartiet ett uppskov med kärnkraftproduktionen. 1975 års energipolitiska beslut förutsatte en kontinuerligt ökad användning av såväl olja och kol som el. Centerpartiets strävan att försöka få till stånd en ökad användning av inhemska bränslen förlöjligades. "Centern tror att man kan basera energiförsörjningen på kottar och pinnar", hette det bl.a. Följderna av en kärnkraftsavveckling skulle bli katastrofala för sysselsättning och välfärd, menade man. "Med centerns energipolitik kommer vi att få återgå till backstugusittarnas och de flämtande stearinljusens Sverige", uttalade kärnkraftförespråkarna tvärsäkert.

Energipolitiken 1976–1982

Regeringsskiftet 1976 innebar att energipolitiken fick en ny inriktning. Politiken inriktades stegvis på att forma ett decentralistiskt energisystem,

byggt på mångfald, energihushållning och användning av inhemsk förnybar och miljövänlig energi. De förslag som framlades efter folkomröstningen om kärnkraften 1980 följde upp centerpartiets krav på åtgärder för en förbättrad resurshushållning för säkerställande av kärnkraftens avveckling och ett minskat oljeberoende. Konkreta beslut fattades om bl a den s k energisparplanen, oljeersättnings- och energiforskningsprogrammen.

De energipolitiska besluten under denna period hade således en målmedveten strävan att såväl styra över energianvändningen mot utnyttjande av miljövänliga, förnybara energikällor som att åstadkomma en medveten energihushållning. Besluten 1980 och 1981 är exempel på detta.

Vi har senare i ett stort antal motioner sammanfattat de insatser som vidtogs för att inleda förnyelsen av energisystemet detta år.

Socialdemokratisk energipolitik

Före folkomröstningen

De energipolitiska förslag som den socialdemokratiska oppositionen förelägger riksdagen efter regeringsskiftet 1976 bygger under de första åren helt på den centralistiska och storskaliga synen. Politiken är ensidigt produktionsinriktad. I motion 1976/77:1335 förespråkas t.ex storskaliga satsningar, bl a ställs krav på förprojektering av en svensk uppberedningsanläggning av utbränt kärnbränsle. I flera motioner kritiseras den dåvarande regeringen för att försena den storskaliga satsningen på kärnkraften och krav ställs på att förutsättningar för avtappning av hetvatten från reaktorn i Forsmark 3 skall finnas (se t ex motion 1977/78:1816).

I sin partimotion (motion 1978/89:2413) i anledning av folkpartiregeringens energiproposition våren 1979, konstaterar socialdemokraterna med tillfredsställelse att denna proposition ansluter till socialdemokratins koncentrationsinriktade synsätt. I motionen understryks bl a att man "varken bör avveckla kärnkraften eller binda sig vid kärnkraften". Man ställer sig från socialdemokratins sida positiv till inhemsk uranbrytning. Man förespråkar en utbyggnad av Kalix älv. Det understryks att kol i princip kan utnyttjas för att sprida beroendet av importerade energislag.

Folkomröstningen

Samtidigt med att den sistnämnda motionen presenterades i mars 1979 inträffade kärnkraftolyckan i Harrisburg. Denna ledde till att övriga partier ändrade ståndpunkt och godtog centerpartiets krav på folkomröstning om kärnkraften. Folkomröstningen resulterade i att riksdagen sedermera beslutade att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010.

Efter folkomröstningen

I samband med 1981 års energipolitiska beslut kritiserades den dåvarande regeringen av socialdemokraterna för att man då (1981) inte presenterade en genomtänkt syn på elförsörjningen under 1990-talet. Det finns, menade 1981 års socialdemokrater, "en allvarlig risk att 1990-talets beslutsfattare kommer

att ställas inför valet av en massiv utbyggnad av kolbaserad kondenskraft och bibehållande och en fortsatt utbyggnad av kärnkraften".

Även i den partimotion som väcktes av socialdemokraterna våren 1982 understryks kravet på kraftfulla åtgärder för att säkerställa kärnkraftens avveckling. I motionen konstateras vidare att "inom ett flertal områden måste arbetet ske snabbt för att inte möjligheterna att avveckla kärnkraften skall försvåras".

Regeringsskiftet 1982

I regeringsställning efter valet 1982 har emellertid socialdemokraterna underlåtit att i konkret handling följa upp de krav man ställde i opposition. Däremot har regeringen och företrädare för regeringen vid upprepade tillfällen i ord betonat vikten av satsningar på energihushållning, effektivare energianvändning och satsning på inhemsk energi. Den 1985 presenterade propositionen om energipolitiken (1984/85:120), innehöll många utfästelser men få konkreta åtgärder.

Det mest anmärkningsvärda var regeringens, med tanke på motioner och utfästelser, avsaknad av en konkret avvecklingsplan. Våren 1985 talade man om behovet av en "strategi för oljeersättning och kärnkraftsavveckling". Föredraganden konstaterade dock att utvecklingen "beträffande såväl hushållning och effektivisering som miljövänlig teknik går snabbt".

1985 års val

I artiklar inför valet 1985 (DN 17/8 och 6/9) hävdade miljö- och energiministern att arbetet med avvecklingsplanen befann sig i ett "inledande skede" och fortsatte: "De program vi nu har kommer steg för steg att kunna utvecklas och förbättras. Mycken ny kunskap har tagits fram och goda resultat har nåtts." I magistrala ordalag konstaterades även att en röst på något annat parti än socialdemokraterna var ett hot mot kärnkraftsavvecklingen. Samtidigt beklagade statsrådet att hon våren 1985 "missade möjligheterna till en bred samling" kring en avvecklingsplan och underströk att "det får inte upprepas".

Efter valet 1985 gav socialdemokraterna i olika sammanhang sken av att fortsätta kampen för kärnkraftens avveckling. Samtidigt har dock de tidigare uttalandena om att utvecklingen för alternativen sker snabbt tonats ned. I stället började man tala om att vi måste utnyttja dagens förmånliga situation och den tid vi har på oss att utveckla det nya energisystemet. Energiministern betonade att "vi inte får skjuta besvärliga problem framför oss. Vi måste ta itu med uppgiften *nu*".

Socialdemokratisk energipolitik efter olyckan i Tjernoby

I april 1986 inträffade kärnkraftsolyckan i Tjernoby. Från centerpartiet ställdes krav på omedelbara åtgärder för att inleda avvecklingen med en urdrifftagning av Barsebäck och Ringhals 2. Riksdagens majoritet avstyrkte dessa krav med hänvisning till att en utvärdering av olyckans konsekvenser för det svenska kärnkraftsprogrammet skulle ske.

Miljö- och energiministern gav dock i tal och artiklar fortfarande uttryck

för till synes kraftfulla ambitioner i syfte att förändra energipolitikens inriktning. I en DN-artikel 2/10 1986 framhöll Birgitta Dahl att "vi har inom den närmaste tiden en historisk möjlighet att, efter år av konflikter på energiområdet, åstadkomma en nationell samling kring en förändring av vårt energisystem. Då kan vi inte fantasilöst och fastlåst bygga vidare på den traditionella energikulturen." Miljö- och energiministern fortsatte: "Vi måste spänna bågen högre och anstränga oss till det yttersta både när det gäller hushållning och nya alternativ." Alla måste ställa upp på denna uppgift – politiska partier, folkrörelser, myndigheter, kraftföretag, industrin, kommuner, forskare, tekniker etc – fastslog Birgitta Dahl. "De av oss som sviker förväntningarna kommer att förverka sitt förtroende hos människorna."

Birgitta Dahl angrep också i en DN-artikel 26/1 1987 både kärnkraftförespråkare och kärnkraftmotståndare. "Det är konstigt att så många människor på det här området är alldeles förstockade. Ibland kallar jag dem för jesuiter och de sista dagars heliga"... "Vi står nu faktiskt inför en historisk möjlighet att vända det här skeppet och den möjligheten bör vi ta"... "Kom igen senare så skall ni få se att vi vågar vända upp och ned på saker och ting på energiområdet."

Energirådets rapport

Under hösten 1986 presenterades energirådets rapport om konsekvenserna av olyckan i Tjernobyl för svensk del. Majoriteten ansåg att olyckan inte påverkade säkerhetsfrågorna i det svenska kärnkraftprogrammet. Rapporten remissbehandlades och överläggningar mellan partierna hölls. Regeringen presenterade dock inget som helst konkret motbud till det alternativ som centerpartiet presenterat.

Partiöverläggningar

Överläggningarna mellan de politiska partierna bröt samman i början av februari eftersom regeringen inte kunde ange var den stod. Den 27 mars 1987 angav det verkställande utskottet inom socialdemokratin vilka utgångspunkter som skall ligga till grund för den fortsatta hanteringen av energifrågan. Bland annat underströks i uttalandet det att det fanns "ekonomiska och industriella skäl för att vi så snabbt som möjligt sätter igång processen med att utveckla de nya energikällorna och förbättra hushållningen med energi. Därför skall vi nu starta arbetet med hushållning med energi och med tillförsel av ny energi."

Splittrnad socialdemokrati

Splittringen och oviljan inom socialdemokratin att fullfölja de långtgående utfästelserna som man tidigare givit, framgår klart av energi- och miljöministerns uttalande inför Nordiska rådets vårsession, där hon sade att "kärnkraft-utvecklingen är en fråga som måste handläggas med all den omsorg läget kräver. Just nu mår frågan bäst av att vila. Vi arbetar för fullt med ärendet."

Regeringen lyckades inte samla sig till några reella förslag. I stället lämnades i slutet av maj en "principproposition" som visade att de ambitioner miljö- och energiministern påstod sig ha angående avvecklingen av kärnkraften och förnyelsen av energisystemet inte följdes upp i konkret handling. Efter fem år i regeringsställning och drygt ett år efter Tjernobyli meddelades då att man nu skulle *starta* arbetet med att utveckla alternativen. De löften man givit och de uttalanden man gjort hade ingen som helst grund. De var bara avsedda att lugna människors oro och ge intryck av handlingskraft. De förpliktigande uttalanden som regeringsföreträdare gjort efter olyckan i Tjernobyli har på intet sätt motsvarats av konkreta handlingar.

Tvärtom hade regeringen försämrat möjligheterna för alternativen. Man har t ex slopat stödet till energihushållning i bebyggelse. Det statliga stödet till kommunal energirådgivning har tagits bort. Stödet till anläggningar för alternativ energiproduktion – exempelvis små vattenkraftverk och biobränsleanläggningar – har upphört, trots att riksdagen med stor majoritet givit regeringen i uppdrag att förstärka dessa insatser. Man har istället beslutat att ånggeneratorerna i Ringhals skall bytas ut för miljardbelopp. Samtidigt låter man marknaden för inhemska bränslen ryckas undan genom prisutvecklingen på oljemarknaden. Det enda konkreta som olyckan i Tjernobyli lett till har varit uppdrag till energirådet och löften om en proposition i anledning av detta material. Av en utlovad opartisk och analyserande rapport blev en traditionell utredning, vars innehåll helt anpassats efter de krav makthavarna på den nuvarande energimarknaden ställer.

Proposition 1986/87:159 var också ett eko av vad industrin och kärnkraftvänner inom socialdemokratin står för. I propositionen fanns ingenting kvar av Birgitta Dahls uttalanden om tekniken och alternativens möjligheter. Dessförinnan hade riksdagsmajoriteten avlagt en mängd konkreta förslag i anledning av budgetpropositionen om stöd till förnyelse av energisystemet. Bl a föreslogs från centerpartiet att det nyligen borttagna stödet till små vatten- och vindkraftverk och biobränsleanläggningar skulle återinföras.

I propositionen uttalades att regeringen skulle – efter att ha raserat mångt och mycket av det stöd för effektivare energianvändning och användning av inhemsk förnybar energi som tidigare byggts upp – "*nu starta arbetet med hushållning och tillförsel av ny energi*". Mot bakgrund av den aviserade propositionen hade huvudelen av energifrågorna skjutits upp till innevarande riksmöte. Kontentan av proposition 1987/88:159 var att en proposition aviserades till våren 1988. En splittrad socialdemokrati förhalade och försenade på nytt nödvändiga beslut för att förnyelsen och omställningen av energisystemet skulle kunna ske.

Proposition 1987/88:90

Riksdagens behandling av prop 1987/88:159 jämte motioner under hösten 1987 innebar inte några konkreta beslut för att stimulera omställningen av energisystemet utan de konkreta förslag som väckts av främst centerpartiet avsågs med hänvisning till den aviserade propositionen.

I den proposition som presenterades för riksdagen våren 1988 angavs att

energipolitikens huvuduppgift inför 1990-talet var att skapa de förutsättningar som behövs för att omställningen av energisystemet skall kunna fullföljas. De uttalanden och allmänna bedömningar som gjordes i propositionen angående energianvändning, elproduktionens uppbyggnad, faktorer för pris- och kostnadsutveckling, satsningen på biobränslen m.m. anslöt i betydande delar till den syn som vi framfört från centerpartiet. De reella konkreta och framtidsinriktade besluten om åtgärder saknades dock i stor utsträckning.

Föredraganden uttalade att kärnkraftavvecklingen har en central betydelse i omställningsprocessen och två reaktorer skall tas ur drift i mitten 1990-talet. Ett program för effektivare användning och ersättning av el skulle startas.

Yttrande föreslogs att till stöd för teknikupphandling anvisa 150 milj kr samt inrättande av en energiteknikfond. Åtgärderna för att genomföra kärnkraftsavvecklingen skall kunna omprövas och vissa "avstämningar" ske för att kartlägga planeringsläget. Riktlinjerna för den fortsatta kärnkraftsavvecklingen efter 1990-talet avsågs presenteras senare.

Socialdemokratisk kärnkraftspolitik i 1989 års budgetproposition

Årets budgetproposition inleds också traditionsenligt med följande magistrala uttalande av föredragande statsråd:

"Riktlinjerna för energipolitiken innebär att samhällets behov av en billig och säker energiförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning är grundat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor. En effektiv energianvändning och en intensifierad energihushållning skall främjas. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik. Kärnkraften skall användas under en övergångsperiod. Senast år 2010 skall den sista reaktorn tas ur drift."

De refererade riksdagsbesluten har emellertid som vanligt inte följts upp med konkreta förslag. Förslagen i årets budgetproposition verkar i stället i flera fall i motsatt riktning. Föredraganden försöker nu som tidigare med många vackra ord upprätthålla en profil som inte har någon som helst täckning i propositionens förslag.

Kärnkraftsutbyggnad!

Regeringens proposition innebär på kärnkraftområdet att det under den kommande treårsperioden satsas nära 2.000 miljoner på att öka produktionen av kärnkraftsel genom byte av ånggeneratorer och turbinrotor i Ringhals 2 samt effekthöjningar av Ringhals 1 och Forsmark 3. Dessa åtgärder har inget som helst stöd i de inledningsvis redovisade riktlinjerna för energipolitiken och strider mot riksdagens övergripande energibeslut. Därför anser centerpartiet att alla investeringar på kärnkraftområdet, som inte primärt syftar till att höja säkerheten skall stoppas. Ringhals 2 skall tas ur drift och investeringsramen för Vattenfall kraftigt minskas. Det ger den största säkerheten.

Sammantaget innebär årets budgetproposition på intet sätt några konkreta insatser för att stimulera en utveckling mot ett energisystem enligt de riktlinjer som fastlagts och ovan citerats.

Betecknande för regeringens förhållningspolitik på energiområdet är att nya utredningar, nya handlingsprogram, nya arbetsgrupper, mer forskning och mer utveckling beställs under förespeglning av att man vill vidta kraftfulla åtgärder för att främja en förnyelse av energisystemet. Symtomatiskt är t ex att utredningskostnaderna inom miljö- och energidepartementets ansvarsområde fördubblas. Samtidigt tillåter regeringen att utvecklingen går i helt motsatt riktning, med en ökad inlåsning i ett miljöstörande och storskaligt energisystem med risker för att den beslutade utvecklingen av kärnkraften blir mycket svår eller omöjlig att genomföra – en utveckling som regeringen i vissa fall t o m aktivt befrämjar.

Vi har i vår partimotion om energipolitiken understrukt att alla investeringar på kärnkraftområdet som inte primärt syftar till att höja säkerheten skall stoppas. Detta innebär att investeringsramen för kärnkraften skall minskas med 1 500 milj kr.

Centerpartiets syn

Användning av energikällor som kol, olja och uran innebär stora risker ur skilda synpunkter. Utnyttjande av kärnenergi är ett fruktansvärt hot mot människor och miljö. Sambandet mellan kärnvapen och civil kärnkraft är uppenbart. Problemen med det radioaktiva avfallet är olösta. Användningen av fossila bränslen innebär svåra påfrestningar på såväl naturmiljö som ekonomi. Målsättningen måste därför vara att så långt möjligt minimera användningen av ändliga energikällor.

Enligt centerpartiets mening hade omställningen av energisystemet kunnat ske lättare om utvecklingen av kärnkraften inletts tidigare och innan beroendet blivit alltför stort. 1981 fanns sex reaktorer i drift som producerade drygt 20 TWh, medan det nu finns tolv som producerar drygt 64 TWh.

Av miljö- och säkerhetsskäl borde således energipolitiken inriktas på en snabbare utveckling. Vi har också från centerpartiet presenterat och krävt att konkreta beslut om genomförande av utvecklingsbeslutet skall fattas. Bl a krävde vi att riksdagen skulle fatta beslut om en plan för utfasningen i samband med 1985 års energipolitiska beslut. Det fanns dock i detta läge inget intresse från den socialdemokratiska regeringens sida att fullfölja utvecklingsbeslutet.

Katastrofen i Tjernobyli visade emellertid att utvecklingen av kärnkraften måste genomföras så snabbt som möjligt. Från centerpartiet krävde vi i en särskild motion att utvecklingen skulle inledas omgående med att Barsebäck och Ringhals 2 togs ur drift snarast.

Regeringen valde emellertid att tillsätta utredningar och försenade därmed ytterligare nödvändiga beslut. I den nu föreliggande propositionen slås dock fast att utvecklingsbeslutet skall ligga fast och utvecklingen inledas med att två reaktorer tas ur drift 1995 och 1996. Detta ställningstagande är enligt vår mening ett framsteg jämfört med tidigare opreciserade uttalanden.

I den allmänna debatten påstås ofta att kol och olja är de enda alternativen till kärnkraft. Detta är inte sant. Kärnkraften kan avvecklas på ett samhällsekonomiskt lönsamt sätt utan att användningen av kol och olja ökar. I denna motion redovisas många exempel på de miljövänliga och ekonomiskt fördelaktiga alternativ som finns. De bygger på effektiviseringar, sparande och användning av inhemsk miljövänlig och förnybar energi. Till detta skall läggas att oavsett kärnkraftsavveckling eller inte måste vårt energisystem successivt förnyas. Kostnaden för denna förnyelse är i hög grad beroende av hur effektivt vi använder energin och hur vi väljer att värma våra bostäder och lokaler.

I ett högenergialternativ med hård bindning till storskalig elproduktion kommer kostnaderna för förnyelsen att bli maximala och framtidens energipriser mycket höga. Om samtidigt kärnkraftverken utnyttjas under maximal tid och en förnyelse/omställning måste ske under några år blir de ekonomiska påfrestningarna på såväl privat ekonomi som samhällsekonomi mycket stora.

En annan högrisk som måste beaktas är – om ingenting görs för att frigöra oss från beroendet av kärnkraft och olja de närmaste tio åren och det skulle hända en kärnkraftsolycka i Sverige eller Europa med långt gående fysiska och politiska konsekvenser så att *en snabbavveckling* blir ett absolut krav, att de mänskliga, praktiska och ekonomiska konsekvenserna kommer att bli förödande. Riskerna för olyckor ökar allt eftersom reaktorerna åldras. Sannolikheten för nya kärnkraftsolyckor ökar ju längre kärnkraften drivs.

Det är bl a mot denna bakgrund som vi föreslår att – som ett led i förnyelsen av energisystemet – avvecklingen av kärnkraften inleds omedelbart med att Barsebäck och Ringhals 2 tas ur drift så snart det är juridiskt möjligt. Riksdagen bör begära ett förslag till lag om detta. Avvecklingen bör sedan genomföras successivt under 1990-talet för att vara slutförd vid sekelskiftet. Detta bör ges regeringen till känna.

Enligt vår mening innebär det att så länge kärnkraften utnyttjas för civil energiproduktion måste åtgärder vidtas som så långt möjligt kan begränsa miljö- och säkerhetsriskerna vid drift och vid hanteringen av kärnkraftens avfall.

Den internationella kontrollen

Vårt krav på kärnkraftens avveckling baseras på riskerna vid såväl reaktorernas drift som problemen med hanteringen av det utbrända kärnbränslet.

Från centerpartiets sida har vi ifrågasatt om problemen i samband med hanteringen av det utbrända kärnbränslet alls går att lösa. Det har inte presenterats någon metod som garanterat en säker förvaring med hänsyn till att det radioaktiva materialet måste hållas åtskilt från allt liv. Riskerna vid transporter med radioaktivt avfall har inte eliminerats.

Sambandet mellan civil och militär användning av kärnenergi är uppenbart, bl a genom att det högaktiva avfallet kan användas som utgångspunkt för framställning av vapenplutonium. Reactorer som kan utnyttjas för produktion av både elenergi och vapenplutonium är fullt möjliga. Sammantaget ger detta bilden av en energikälla som är oacceptabel ur miljösynpunkt,

nära förbunden med atomvapnen och deras spridning, omöjlig att helt säkert bemästra och dessutom dyr.

I massmedia har redovisats uppgifter om företag i Västtyskland – som under flera års tid mutat folk vid kärnkraftverk för att få kontrakt på radioaktiva transporter. Denna mutskandal är ett tydligt exempel på att kärnkraften i fel händer ytterst kan bli ett hot mot mänsklighetens överlevnad. Kärnkraften representerar stora ekonomiska intressen och möjligheter till politisk makt. Det torde vara svårt att undvika felhandlingar eller brister i kontrollen på grund av den mänskliga faktorn av den typ som har kommit i dagen. Det endasättet att helt undvika liknande skandaler är att kärnkraft inte utnyttjas vare sig för civila eller militära ändamål.

De möjligheter som står till buds att begränsa riskerna med den användning av kärnkraft som idag sker måste dock tas till vara och det internationella kärnenergiarbetet organiseras därefter.

Det mellanstatliga samarbetet på energiområdet har koncentrerats till organ inom FN, OECD, EG och Förenta nationernas atomenergiorgan IAEA (International Atomic Energy Agency). Enligt stadgarna för organisationen är dess mål att öka och utvidga kärnenergens bidrag – såsom det uttrycks i texten – till fred, hälsa och välfärd i hela världen. Organisationens uppgift är således att främja spridningen av civil kärnkraft. IAEA bildades 1956 och organisationens stadgar är således upprättade innan man var medveten om de miljö- och säkerhetsrisker som användning av kärnkraft för civil energiproduktion innebär. Det åligger dock organisationen att samtidigt kontrollera och övervaka – enligt det skick spridningsavtalet – att klyvbart material inte utnyttjas för tillverkning av kärnvapen.

På kärnsäkerhetsområdet utfärdar IAEA rekommendationer till avseende myndigheters organisationer, lokalisering samt utformning och drift av kärnkraftverk. Organisationen verkar även inom en mängd andra områden som till exempel rådgivning och anvisningar vid transporter av radioaktivt avfall, hantering och förvaring av radioaktivt avfall och bestrålning av bl.a. livsmedel.

Centerpartiet har i skilda sammanhang kritiserat både den dubbla roll som IAEA för närvarande har och organisationens allmänna inriktning. Vi har framhållit det oförenliga i att både främja kärnkraftens utveckling och samtidigt ha ett ansvar för att förhindra kärnvapensspridningen. Enligt vår mening måste Sverige kräva att IAEA:s stadgar ändras så att organisationens uppgifter inskränks till att gälla dels kontroll och säkerhet för den civila kärnkraften, dels att kontrollera och förhindra kärnvapensspridningen. Med en sådan förändring av inriktningen för IAEA:s verksamhet skulle organisationen också kunna bli effektivare som kontrollorgan. Tjernobykatakastrofen och dess följder borde ha öppnat för att tillgängliga ekonomiska resurser koncentreras till kontrollområdet.

Försäkringsskyddet

Ansvaret för atomolyckor är enligt internationella konventioner som tillsätts av Sverige fördelat mellan innehavaren, det egna landet och detta land tillsammans med de övriga konventioner.

Kärnkraftshaveriet i Tjernobyl visar vilka enorma skador en olycka kan åstadkomma. De regler för ersättning som nu gäller är mot denna bakgrund helt otillräckliga. Vi anser därför att regeringen utan dröjsmål skall pröva förutsättningarna för att kärnkraftindustrin skall bära ansvaret för atomolyckor. Det är enligt vår mening rimligt att varje verksamhet skall bära kostnaderna för sina egna risker. Detta bör ges regeringen till känna.

Finansieringen av kärnkraftens avfall

Enligt kärntekniklagen är varje reaktorinnehavare ålagd att upprätta eller låta upprätta ett program för den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet och de övriga åtgärder som behövs. Motivet för detta är nödvändigheten av att det kärnavfall som uppkommer i verksamheten skall kunna hanteras och slutförvaras på ett säkert sätt och för att anläggningen skall kunna avvecklas och rivas utan risk för säkerheten. Forskningsprogrammet skall avse en period av minst sex år och skall med början år 1986 vart tredje år granskas och utvärderas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Statens kärnbränslenämnd (SKN) har till uppgift att övervaka genomförandet av det program för hantering av använt kärnbränsle och avveckling av kärntekniska anläggningar varom stadgas i kärntekniklagen.

Regeringen har vid belut i november 1987 fastställt kärnkraftföretagens förslag till forskningsprogram kring hanteringen av det använda kärnbränslet. Regeringen uttalade bl a i samband därmed att de synpunkter som statens kärnbränslenämnd (SKN) framfört i sitt yttrande skall "så långt som möjligt beaktas".

Statens kärnbränslenämnd (SKN) har nyligen i särskild informationskrift redovisat de synpunkter på forskningsprogrammet som inför beslutet framfördes till regeringen. SKN tar i denna skrift upp frågan om val av plats för slutförvaret resp formerna för finansieringen vid hanteringen av kärnkraftens avfall.

Beträffande slutförvaret anser SKN att kraftföretagen bör göra en företeckning över lämpliga platser före 1989 med tanke på de krav plan- och bygglagstiftningen ställer på kommunerna att planera sina markområden. SKN anser att markområden lämpliga för slutförvar av utbränt kärnbränsle måste tas med i planeringen och reserveras i respektive kommuns övesiktsplan.

SKN förutsätter vidare att det kommunala vetot inskränks så att en kommun inte kan förhindra en lokalisering av ett slutförvar.

En politisk majoritet har emellertid genomdrivit detta utan att bl a frågan om hanteringen av det utbrända kärnbränslet har varit löst. Samtidigt kan dagens beslutsfattare inte vältra över ansvaret för detta problem på kommande generationer. De som pläderat för och genomdrivit beslutet om utnyttjande av kärnkraft för civil energiproduktion har ett särskilt moraliskt ansvar att se till att det avfall som produceras inom landet också kan förvaras på ett betryggande sätt inom landet. Detta kräver att man på frivillig och demokratisk väg kan övertyga de kommuner och de kommuninnevånare inom vars område ett slutförvar är aktuellt.

Kärnkraftföretagen vill inte nu lämna en förteckning över aktuella platser. Nuvarande planering förutsätter dock ett ställningstagande till val av metod och plats omkring år 2000. Byggnadsarbetena beräknas påbörjas ca 2010 och verksamheten i ett slutförvar påbörjas år 2020. Slutförvaret planeras förslutas omkring 2060.

Bara denna planeringshorisont visar orimligheten i användningen av kärnkraft. Det enda vi kan vara säkra på är att den föreställning vi nu har om hur vi skall förvara avfallet sannolikt kommer att vara irrelevant år 2060. Med vilken säkerhet hade man 1920 kunna att säga att en viss teknisk lösning skulle vara giltig 1990. Detta visar orimligheten i att utnyttja kärnkraften. Enligt vår mening bör regeringen, SKN och berörda kärnkraftföretag klart ange val av plats och det långsiktiga finansieringsbehovet av hanteringen av kärnkraftens avfall.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inledningen av kärnkraftens avveckling,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kärnkraftsindustrins ansvar för atomolyckor,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IAEA:s dubbla roll på kärnkraftsområdet,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om finansieringen och hanteringen av kärnkraftens avfall.

Stockholm den 25 januari 1989

Ivar Franzén (c)

Börje Hörnlund (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Göran Engström (c)

Kjell Ericsson (c)

Jan Hyttring (c)

Kersti Johansson (c)

Roland Larsson (c)

Marianne Andersson (c)

Håkan Hansson (c)

